

Włodzimierz Wakar.

Zasady organizacji samorządowej.

Tytuł I. Obszar.

1. Celem ujednostajnienia ustroju administracyjnego Rzeczypospolitej ustanowione być winny jednolicie na całym obszarze jej, — ze względów prostoty organizacyjnej i oszczędności państwowej, trzy stopnie administracji wewnętrznej.

2. Gromada b. Kongresówki i kresów oraz gmina b. dzielnic austriackiej i pruskiej, jako naturalne skupienie wioskowe ludności, powinna być zachowana jako najniższy stopień samorządu pod nazwą gromady.

3. Zamiast obecnej gminy zbiorowej byłej Kongresówki i kresów oraz wielkiego powiatu wprowadzona być winna jednostka o wielkości pośredniej, odpowiadającej mniej więcej okręgowi sądu pokoju w b. Kongresówce, pod nazwą okręgu.

4. Województwo celem zbliżenia do ludności powinno być zasadniczo zmniejszone.

5. W ustaleniu granic okręgu oraz województw należy mieć na względzie skupienie pierwszych dokoła drobniejszych centrów targowych (miasteczek), drugich dokoła miast stosunkowo znaczniejszych oraz obejmowanie przez nie obszarów jednolitych pod względem prawnym, narodowościowym i gospodarczym.

6. Podział administracyjny ogólny powinien być ściśle uzgodniony z innymi podziałami terytorjalnymi państwa, jak sądowym, szkolnym, kościelnym etc.

7. Zmiany w podziale administracyjnym powinny być decydowane na podstawie opinii zainteresowanych jednostek samorządowych.

Tytuł II. O b y w a t e l e.

8. Celem ustalenia bliższego związku ludności z jednostkami administracyjnymi powinno być wprowadzone poję-

cie stałego na terenie ich obywatelstwa, przywiązanego do okręgu.

9. Pojęcie stałego obywatelstwa w okręgach nie może utrudniać zmiany jego na podstawie ustawowego cenzusu zamieszkania i zatrudnienia, wzgl. środków utrzymania.

10. Z pojęciem obywatelstwa w okręgach związane są prawa do udziału w zarządzie gromadą, okręgiem i województwem, do korzystania z ich majątku i urządzeń a w potrzebie i pomocy ich i opieki, oraz obowiązki wykonywania na rzecz ich nakazanych świadczeń i piastowania stanowisk z wyboru.

11. W okręgach i województwach Rzeczypospolitej, posiadających licznych obywateli odrębnych narodowości, język ich winien być uwzględniony w urzędowaniu.

Tytuł III. Kompetencja.

12. Gromadzie, okręgowi i województwu powierzone być winno sprawowanie administracji wewnętrznej Rzeczypospolitej w zakresie potrzeb lokalnych oraz tych ogólnopństwowych, które wymagają do załatwienia ścisłego współdziałania bezpośredniego ludności miejscowej.

13. W szczególności do kompetencji samorządowej należeć powinny sprawy gospodarstwa narodowego, jak rolnictwa, aprowizacji, reformy agrarnej, odbudowy i robót publicznych, opieki społecznej, zdrowia, oświaty, komunikacji lokalnej i policji z wyjątkiem zadań natury ogólnej, wyraźnie przez Sejm dla administracji państwowej zastrzeżonych.

14. Sejmikom wojewódzkim przysługiwać winno w przeważnej części kompetencji samorządowej prawo wydawania ustaw szczegółowych w rozwinięciu ustaw ramowych państwa oraz rozporządzeń wykonawczych.

15. W szczególności samorządowi przysługiwać winno szerokie prawo wydawania ustaw podatkowych.

16. Pozatem państwo swój zakres działania, gdy ma charakter terytorialny (zarząd skarbowy, dóbr państwa etc.) wykonywać winno za pośrednictwem administracji samorządowej.

17. Prawa powyższe (§§ 12—16) powinny być określone przez ustawę państwową o mocy konstytucyjnej.

18. Zakres zadań administracyjnych gromady, okręgu a województwa powinien być podzielony pomiędzy niemi w ten sposób, że podstawowe ich części wykonywa okręg,

gdy województwo szczególnie zawile i wytworne, gromada zaś sama najprostsze i pomocnicze.

19. W odróżnieniu od dzisiejszego ogólnikowego i analitycznego określenia kompetencji stopni poszczególnych samorządu powinna być ona dla gromady, okręgu a województwa ściśle określona i odgraniczona.

20. Ścisłejszy podział kompetencji pomiędzy stopnie samorządu powinien być pozostawiony ich wewnątrz każdego województwa porozumieniu.

21. Tytułem przykładu, — policja budowlana i ogniowa, wychowanie przedszkolne, drogi gruntowe powinny stanowić troskę gromady; policja bezpieczeństwa, opieka nad ubogimi, szkolnictwo początkowe, sprawy gospodarstwa wiejskiego — zadania okręgu; służba zdrowia, szkolnictwo specjalne i wyższe oraz komunikacja — kompetencję województwa.

22. Samorząd grup zawodowych (izby rolnicze, pracy etc.) powinien być organizacyjnie związany z samorządem ogólnym i jemu podporządkowany.

Tytuł IV. Organizacja władz.

23. W swoim zakresie działania administracja samorządowa Rzeczypospolitej zostać powinna przez to samo administracją państwową.

24. Ustawa ogólnopaństwowa organizacji władz samorządowych powinna nakazywać jedynie ogólne ramy ustroju stopni poszczególnych zarządu lokalnego, szczegóły zaś jego powinny być ustanawiane przez odnośne ciała uchwałodawcze samorządu na miejscu w zależności od potrzeb lokalnych, poziomu kultury oraz od rozwoju własnej ich myśli organizacyjnej.

25. Względem gromady prawodawstwo ogólnopaństwowe powinno ustalić, że organem jej uchwalającym budżet jest zebranie wszystkich pełnoletnich obywateli płci obojga oraz, że przedstawicielem jej władzy wykonawczej jest sołtys z wyboru zebrania.

26. Organem uchwalającym okręgu powinna być rada okręgowa z wyboru na okres trzyletni przez poszczególne zebrania gromadzkie w stosunku do ludności określonym w ten sposób, ażeby ilość członków nie przewyższała ustawowego maximum, a każda gromada była reprezentowana. Radzie powinno przysługiwać prawo kooptacji członków z gło-
sem doradczym.

Zarząd okręgu, wybierany przez radę, składać się winien najmniej z pięciu osób w czym z wójta, podwójciego i sekretarza.

Dla spraw szkolnych okręgu wybierana być winna komisja wykonawcza w połowie z członków rady, w połowie przez nauczycielstwo miejscowe.

Każdy okręg mieć winien izbę rolniczą z wyboru rolników do spraw serwitutów, komasacji, reformy agrarnej i melioracji rolnych oraz hodowlanych.

Po jednym delegacie izby rolniczej oraz komisji szkolnej wejść powinno w skład zarządu okręgowego.

27. Organ uchwalający województwa mieć winien nazwę sejmiku.

Pierwszy sejmik każdego województwa utworzyć należy z wyboru rad okręgowych, by ustalił ustrój wojewódzki, który po przyjęciu przez większość rad okręgowych podlega zatwierdzeniu Sejmowi.

Ustrój ten powinien przewidywać kolegialną władzę wykonawczą z wyboru, na czele której stać winien wojewoda, mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej z pośród kandydatów sejmiku.

Tytuł V. Nadzór państwa.

28. Ustawy powinny ściśle określić sposoby nadzoru władz centralnych nad działalnością samorządu, wypadki interwencji ich ściśle określić oraz odpowiedzialność samorządu ująć w normy.